

JEZIK

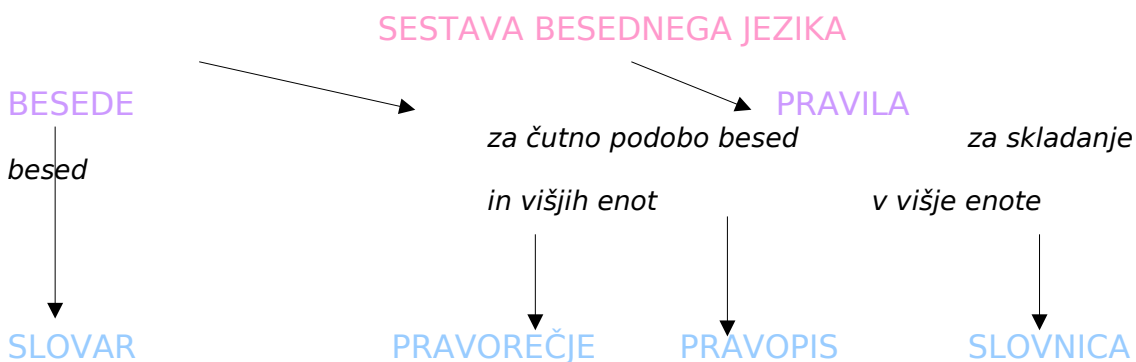
Kaj je jezik?

- Z jezikom smo utemeljeni sami, naša civilizacija, naše razumevanje snovi.
- Z jezikom podeljujemo statuse.
- Z jezikom izražamo svoja hotenja, sodbe, vedenja.
- Z jezikom razodevamo sebe.

Besedni jezik

Besede moramo združevati v višje stavčne enote-stavke. Upoštevamo dve pravili:

- Pravilo po katerem skladamo besede v višje skladenjske enote.
- Pravila za čutno podobo besede.

SLOVAR se ukvarja z razlago besed.

SLOVNICA opredeljuje vsa pravila po katerih besede tvorimo, sklanjamo in izgovarjamo.

PRAVOPIS in **PRAVOREČJE** pa se ukvarjata s tem, kako naj besede izgledajo, kako jih izgovorimo ali napišemo.

SLOVAR

ENOJEZIČNI SLOVAR nam opredeljuje:

1. glasovno podobo besede (naglasno mesto)
2. posebnosti v številu (škrati, škratje)
3. v katero sklanjatev in spol sodi

VEČJEZIČNI SLOVAR pa nam poda prevode iz določenega jezika in osnovne pomene besed.

RAZLIKA: V večjezičnih slovarjih pomene zamenjujejo ustrezni tuje jezični izrazi.

Slovnična ter pravorečna in pravopisna pravila

SLOVNIČNA PRAVILA urejajo skladanje besed v višje enote. Učijonas tvoriti pravilne:

- ▯ besedne zveze
- ▯ povedi
- ▯ besedila

PRAVOREČNA PRAVILA nas učijo pravilnega izgovaranja besed in višjih enot. Zajemajo pravila:

- ▯ o izgovoru glasov v različnih položajih v besedi
- ▯ o naglaševanju besede in trajanju naglašene samoglasnika
- ▯ o melodiji, glasnosti, hitrosti in višini govorjenja, o delanju premorov in o barvanju glasov

PRAVOPISNA PRAVILA nas učijo pravilnega pisanja besed in višjih enot. Zajemajo pravila:

- ▯ o zapisovanju glasov s črkami
- ▯ o rabi velikih in malih črk
- ▯ o rabi ločil
- ▯ o deljenju besed
- ▯ o pisanju besed skupaj, narazen ali z vezajem
- ▯ o pisanju prevzetih besed

Slovenski jezik

NACIONALNI JEZIK- Ker je jezik slovenske nacije, nacije zato ker imamo svojo državo.

DRŽAVNI JEZIK- Ker so v njem napisani zakoni in ker se z njim sporazumevajo vse veje oblasti.

MATERIN JEZIK- Ker smo se ga naučili prvega, ker v njem razmišljamo.

URADNI JEZIK- Ker so vsi napisi javnega značaja napisani v slovenščini (table, znaki).

Socialne zvrsti slovenskega jezika

KNJIŽNA ZVRST: ZBORNİ JEZİK

KNJIŽNI POGOVORNI JEZİK

NEKNJIŽNİŽNE ZVRSTI: PROSTORSKE:

NAREČJA

POKRAJINSKI POGOVORNI JEZİK

INTERESNE:
SLENG
ŽARGON
ARGO

Knjižna zvrst(knjižni jezik): Je skupen vsem Slovincem. Knjižni jezik se uporablja na televiziji, radiju, na nastopih. Ima dve različici zborni in knjižno pogovorni jezik.

Zborni jezik: Je strožja različica knjižnega jezika. Uporablja se v pisnih dokumentih in v javnih nastopih.

Knjižni pogovorni jezik: Je nekoliko sproščena različica knjižnega jezika. Od zbornega se loči predvsem po izgovarjanju besed. Knjižni pogovorni jezik samo govorimo.

Neknjižne zvrsti: Jih načeloma ne pišemo ampak samo govorimo. Govorimo jih samona posameznih delih slovenskega ozemlja, oziroma v posameznih interesnih skupinah.

Prostorske: Govorimo jih samo na določenem delu (neka vas).

Narečja: Narečij je v Sloveniji okoli 50. Razlogi za narečno razčlenjenost slovenščine:

- naselitev slovenskega ozemlja z dveh strani (vzhoda, severa)
- razgibanost terena
- cerkveno upravna področja
- meje med posameznimi deželami
- križišča prometnih in gospodarskih poti

Ločimo 7 glavnih narečnih skupin: koroško, primorsko, rovtarsko, štajersko, gorenjsko, dolensko, panonsko.

Pokrajinski pogovorni jezik: Jih je več in se govorijo v večjih prostorskih enotah. Od knjižnega jezika se loči po večjem številu narečnih prvin.

Interesne zvrsti: So tiste jezikovne različice, ki jih govorijo ljudje v skupinah, nastalih zaradi podobnih interesov, generacijskih, poklicnih ali skrivnih.

Sleng: Je jezik ljudi iste starosti/generacije. Sleng se zelo spreminja. Besede jemlje iz aktualnih jezikov ali pa besedam daje nove pomene.

Žargon: Je jezik ljudi istega poklica, dela ali konjička. Poznamo različne tipe žargonov: žargon avtomehanicov, alpinistov, šolarjev...

Argo (latovščina): Je jezik skrivnih združb. Ta jezik je namenoma zaprt, razumljiv le članom teh skupin.

Nastanek slovenskega jezika

Indoevropski prajezik

Govoril se je že 3000 let pred našim štejetjem na ozemlju vzhodne Evrope in Azije. Indoevropski prajezik ni bil živ, nastal je po rekonstrukciji. Praindoevropščina ni bila nikoli zapisana. Rekonstruirali so jo na podlagi sorodnosti med evropskimi jeziki.

Indoevropske jezike delimo v dve skupini: **SATEMSKA**
KENTUMSKA

Vzeli so besedo kmtom=sto.

Srednjenebni zapornik: gre lahko v eni jezikovni skupini v k, h, g v drugi pa v s, š.

[kmtom]:
hundert
hecton
centum

[kmtom]: š`tam
satem
sto

kentumska skupina

satemska skupina

V Evropi pa obstajajo tudi drugi jeziki. V **ugrofinsko skupino** spadajo madžarščina, finščina, estonščina, laponsščina... .

KENTUMSKA SKUPINA:

- **germanski jeziki**
  - nemški
  - angleški
  - nizozemski
  - flamski
  - danski
  - norveški
  - švedski
- **romanski jeziki**
  - italjanski
  - furlanski
  - retoromanski
  - provansalski
  - francoski
  - katalonski
  - portugalski
  - španski
  - romunski
- **keltski jeziki**
  - velški
  - škotski
  - irski

- grški jezik
- bretonski

SATEMSKA SKUPINA:

- indijski jeziki
  - bengalski
  - hindujski
  - urdujski
  - maratski
- armenski jezik
- albanski jezik
- baltski jeziki
  - litovski
  - letonski
- iranski jeziki
  - perzijski
  - kurdski
  - afganistanski
- slovanski jeziki
  - vzhodni:**
    - ruski
    - beloruski
    - ukrajinski
  - zahodni:**
    - polski
    - češki
    - slovaški
    - luž. srbski
  - južni:**
    - slovenski
    - hrvaški
    - srbski
    - makedonski
    - bolgarski

Praslovanščina

Praslovanščina se je razvila iz indoevropščine. Zaradi preseljevanja narodov je imela ta skupina stik z iransko in germansko jezikovno skupnostjo.

Za praslovanščino veljajo nekatera pravila, ki jih kasneje prevzamejo slovanski jeziki.

- Mehčan izgovor soglasnikov → l, t, p
- Zakon odprtih zlogov → beseda se ni smela končati na samoglasnik
- Dva različna polglasnika → trdi jor, mehki jer
- Nosni e in o
- Dva različna i-ja → mehki i, trdi y

Domovina praslovanščine je bilo ozemlje med Baltskim morjem in Črnim, v porečjih Dnepra, Dnestra in Visle.

Starocerkvena slovanščina

Je jezik, ki sta ga oblikovala Ciril in Metod. K sebi ju je povabil moravski knez Rastislav, da bi oznanjala krščansko vero v ljudem razumljivem slovanskem jeziku. Pisala sta v glagolici.

Nastanek slovenščine

Ko se začnejo slovanska plemena seliti na vzhod, jug in zahod, se njihov jezik začne razlikovati. Ker se medsebojne razlike povečujejo (stiki z drugimi jeziki, razčlenjenost) lahko že govorimo o slovanskih jezikih.

Naši pridneki prihajajo na slovensko ozemlje že v drugi polovici 6. stoletja. V 9. stoletju pa so bili naseljeni:

vzhod: Dunaj

zahod: Salzburg

sever: Lintz

jug: slovenska meja

Prvotni predniki še govorijo praslovanščino, kar se kaže po imenih krajev in rek (Soča, Sava, Ptuj). Imena so prevzemali od staroselcev, Ilirov in Keltov in jih prilagodili praslovanškemu glasovom.

Kasneje se zaradi geografskih okoliščin jezik vedno bolj oddaljuje od praslovanščine in dobiva poteze novega jezika. Vendar ta jezik vseeno ohrani kar nekaj potez praslovanščine (dvojina).